

100.

Latv. Hod.

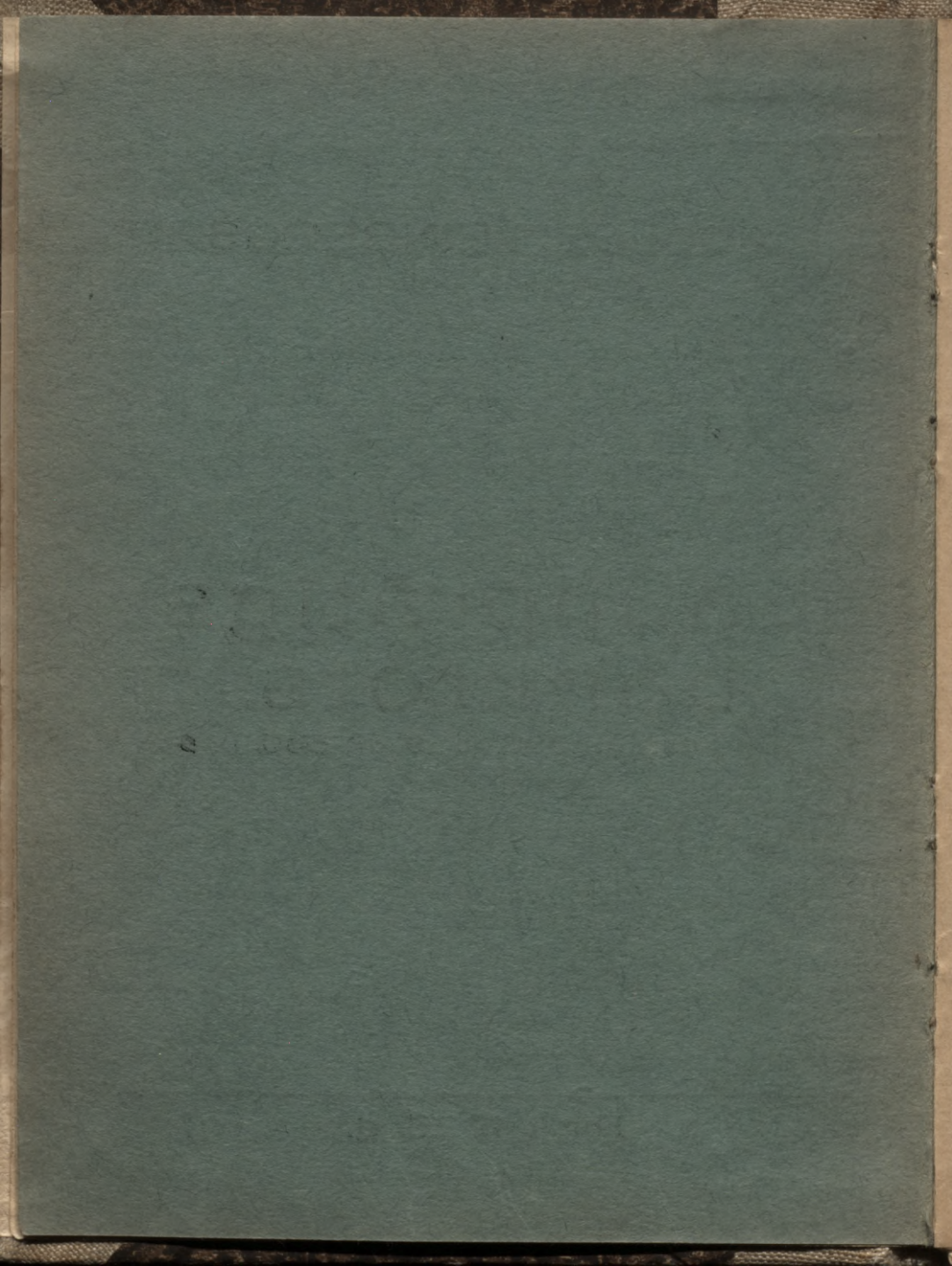
ADOLFS VEINBERGS

Zvēr. adv. palīgs.

Ļaunprātīgs
bankrots.

Sodu likumu 558, 559 un 560. p. p.

Rīgā, 1936. g.

VII c

ADOLFS VEINBERGS

Zvēr. adv. palīgs.

Latv. Nod

34
836

m/r

830908

Ļaunprātīgs bankrots.

Sodu likumu 558, 559 un 560. p. p.

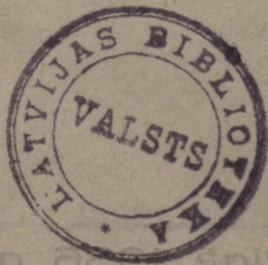

Rīgā, 1936. g.

L. V. B.
In. ~~309023~~ ✓

0309069198

D. Apta spiestuve Rīgā, Parka ielā № 1-a.

Tezes.

- 1) Ļaunprātīga bankrota nozīme stāv tiešā sakarā ar kredita attīstību modernā saimniecībā.
- 2) Ļaunprātīgs bankrots prezumē parādnieka rīcību, nonākot maksātnespējā, vai paredzot to, paralizēt kreditoriem iespēju piedzīt savas prasības no viņa mantas.
- 3) Mūsu likumdošana tāpat kā arī citas, dod kazuistisku ļaunprātīga bankrota formulēšanu.
- 4) Pēc mūsu likumdošanas par ļaunprātīga bankrota subjektu, var būt kā tirgotājs, tā arī netirgotājs.
- 5) Ļaunprātīga bankrota objekts ir parādnieka paša manta.
- 6) Ļaunprātīga bankrota nepieciešams priekšnoteikums, ir maksātnespējas fakts.
- 7) Krimināltiesā ir patstāvīga jautājuma izspriešanai par maksātnespējas pastāvēšanu kā priekšnoteikumu, saukšanai pie atbildības par ļaunprātīgu bankrotu.
- 8) Mūsu likumdošana prasā ļaunprātīgā bankrota izdarīšanai mantkārtīgo nolūku.
- 9) Sod. lik. 559. p. paredz tirgotājam kā ļaunprātīga bankrota subjektam bargākus sodus.
- 10) Sod. lik. 559. p. sevišķā nozīmē pastāv valsts un plašas sabiedrību interešu sevišķa rūpīgā aizsardzība no ļaunprātīga bankrota kaitējumiem.

- 11) Atbildība par ļaunprātīgu bankrotu tiek attiecināta arī juridisku personu priekšstāviem un svešo lietu pārziņiem.
 - 12) Ļaunprātīga bankrota līdzdalībai tiek piemēroti vispārēji noteikumi par sodāmu līdzdalību;
 - 13) Sod. lik. 560. p. kā atsevišķs «dēļiktum sui gēnēris» dēļikts, papildina vispārējus noteikumus ļaunprātīga bankrota par līdzdalību.
 - 14) Mūsu likumdošanas ļaunprātīga bankrota sodīšana ir diezgan mīksta.
 - 15) Ļaunprātīga bankrota sēkmīgai apkarošanai jāatēicas no prasības pēc noziedznieka mantkārīga nolūka, bēt jāatvieto tas vienīgi ar nolūku, kaitēt tēt krēditoriem.
 - 16) Mūsu likumdošanā jāievēd «dēļictum sui gēnēris». «Balsu pārdošanas» dēļikts.
-

I.

Arvien vairāk attīstošās kredita nozīme modernā saimniecībā kā arī vispārējā saimnieciskās darbības attīstība un sarežģīšanās atvieglo netaisnprātības attīstību šīnī laukā, un tādēļ padara par sevišķi aktuālu jautājumu par soljiem, kuŗu nolūks ir kreditoru mantu aizsargāšana.

Sakarā ar minēto, tagad it sevišķi nākas sastapties ar noziegumu, kas likumdošanās pazīstams zem termiņa «bankrots», un kuŗa izpētišanai tanī viņa veidā, kas saucas par ļaunprātīgu bankrotu, par kuŗu runā, Latvijas sodu likumu 558., 559. un 560. pp., ir veltīts šis darbs.

Piegiežamies tagad pašam bankrota jēdzienam. Modernā valdošā doktrīna cenšas dot vienoto bankrota jēdzienu, kas aptvertu visus viņa veidus un raksturu; viņa bankrotu parasti dēfinē kā kreditora prasības tiesību aizskāršanu vai apdraudēšanu, ar tīšu vai neuzmanīgu parādnieka pamata pienākuma — savu parādu pildīšanas laušānu. Tāds uzskats par bankrota jēdzienu balstās uz uzskata par bankrota objektu «kā kreditora mantiskām tiesībām uz viņa pretenziju apmierināšanu no parādnieka mantas.»*) Bankrots tādā veidā ir mantisks noziegums, priekš kuŗa sastāva prasāms nodarījuma kaitējums pret atsevišķām kreditoru privātām interesēm. Pie tam bankrots ir vērsts pret prasības tiesībām un proti, uz garantijas drošību, kuŗu sniedz vainīgais ar savu mantu trešu personu mantisku pretenziju apmierināšanai. Tādā kārtā, bankrota tiešs priekšmets ir vainīgā paša manta, rikoša-

*) Foinickis. Курс уголовн. права. Часть особен. 1901 г. 373. lpp.

nās ar kuŗu top sodāma, tiklīdz ar to tiek samazināta iespēja segt trešo personu parāda pretenzijas. Un atkarībā no tā, vai mantas samazināšana izdarīta ar nodomu kaitēt kreditoru interesēm, vai bez tā, tiek konstruēti 2 bankrota veidi: vienkāršais bankrots un kvalificētais, t. i. ļaunprātīgais.

Juridiskā zinātnē pastāv tomēr arī pretēji uzskati, piemēram ļoti interesanto teoriju attīsta Krugļevskis*). Pēc viņa domām pie bankrota dalīšanas uz veidiem mums ir darīšana ar pilnīgi patstāvīgiem deliktiem un proti: 1) vienkāršo bankrotu, kad vainīgais lauzis savus pienākumus atturēties no saimnieciski neracionālās darbības, kas tiek sodīts vai nu pats par sevi, vai sakarā ar kādu citu darbību vai notikumu — p. piem. maksātnespēju, konkursa atklāšanu un t. l. un 2) ļaunprātīgu bankrotu, kas pastāv parādnieka pienākuma laušanā, nonākot maksātnespējā, atturēties no aktiem, kas varētu paralizēt kreditoru iespēju piedzīt savus parādus, kas iespējams arī tad, kad maksātnespēja ir jau paredzama.

Tagad vēl pirms stājamies pie ļaunprātīgā bankrota analīzes pēc mūsu sodu likumiem. pakavēsimies vēl pie bankrota vēsturiskās attīstības.

II.

Bankrota termiņš izcēlās no «banca rotto», kas nozīmē «apgāztais solis», jo Itālijas pilsētās, kad tirgotājs pārtrauca savus maksājumus, mēdza apgāzt viņa solu.

Turpat Itālijā viduslaiku beigās pirmo reizi parādījās kriminālā atbildība par bankrotu. Vācijā kriminālā atbildība par bankrotu parādījās XVI. g. s. un tanī pašā laikā izplatījās arī pa visu Eiropu.

Pirms kriminālās bankrota sodīšanas parādīšanās, nodarījumi, kas sastāda bankrota deliktu, tika vajāti civilā kārtībā, kā atbildība par maksātnespēju. Bankrota penalizācija izskaidrojama ar saimnieciskās dzīves uzplaukša-

*) Krugļevskis: Имущественные преступления 1913 г.

nu, kas izsauca kredita un ar to saistīto noziegumu attīstīšanos. Tādēļ viņa vispirms parādījās Itālijas tirdzniecības pilsētās, vēlāk Vācijas Hanzas pilsētās un pēc tam arī citās Eiropas valstīs, kad kapitalistiskā sistēma atvietoja naturālo saimniecību. Romiešu tiesības nepazīna kriminālu atbildību par bankrotu, kas izskaidrojams ar to, ka tās pazina cilvē attiecību nodrošināšanu.

Kas zīmējas uz bankrota vēsturi mūsu tiesībās, tad viņas avoti meklējami Krievijas tiesībās.

Krievu tiesībās no sākuma arī pastāvēja tikai civilā atbildība par maksātnespēju, kas izpaudās no sākuma parāda verdzībā un parādnieka atdošanā prasītājam līdz izpirkšanai.

Šī personīgās atbildības sistēma tiek pakāpeniski atvīetota ar represīvu līdzekļu sistēmu. Bankrota krimināl-atbildība pirmoreiz sastopama Krievijas 1800. g. bankrota nolikumā. Šis nolikums jau izšķir ļaunprātīgu un neuzmanīgu bankrotu, pie tam ar atsevišķiem sodiem tirgotājiem un netirgotājiem. Ļaunprātīgais bankrots netirgotājam tiek sodīts kā maldinošs darījums, tirgotājam kā zagšana.

1832. g. nolikums par tirdzniecības maksātnespēju attiecas tikai uz tirgotājiem un atkārtoto galvenos 1800. g. nolikuma principus. Ļaunprātīgam bankrotam tiek vienmēr inkriminēts ļauns nodoms un viņš tiek sodīts kā par krāpšanu, tā arī par zvērastu laušanu, ja viņš slēpis mantu pēc zvērasta došanas.

Šis materiāls tika likts 1845. g. nolikuma pamatos. Saskaņā ar šo nolikumu, kriminālai tiesai tiek padota neuzmanīga un ļaunprātīga maksātnespēja, pie kam pēdējās raksturs tiek noteikts konkursa kārtībā, kuŗa lēmumi kriminālai tiesai prejudiciāli. Paši kreditori lem, vai neuzmanīgās maksātnespējas gadījumā parādnieks saucams pie atbildības, ar tiesību arī iespaidot soda apmēru — no 8 mēnešiem līdz 16 mēnešiem. Ļaunprātīgais bankrots tiek sodīts stingrāk: tirgotājs ar izsūtīšanu no metinājumā, netirgotājs — uz Sibīriju.

Kas zīmējas uz mūsu 1933. g. sodu likumu 558.—561. pp., tad viņi ir noteikti pēc 1903. g. Sodu lik. sistēmas 599.—562. pp., bet ar zināmiem ievērojamiem paplašinājumiem.

III.

Mūsu 1933. g. sodu likumos, bankrots ir ievietots XXXVIII. nodaļā kopā ar augļošanu un citiem ļaunprātības noziegumiem pret mantu. Ar to 1933. g. sodu likumi pilnīgi paturējuši 1903. g. sodu likumu klasifikāciju, pie kam šim raibajam konglomeratam ir tikai tas kopējais, ka uz viņiem visiem attiecas nodarījumi pret mantu*). Tāda klasifikācija izskaidrojama ar ērtības apsvērumiem, jo 1903. g. sodu likumu redakcijas komisija uzskatīja, ka «neatkarīgi no teorētiskā sadalījuma patiesībā dažādi nodarījumi nemanot pāriet viens otrā un viņu līdzība atkarājas netikvien no galvenās pazīmes, bet nereti arī no blakus pazīmēm, kā piem. no darbības veidiem**).»

U Kas attiecas tieši uz bankrota ievietošanu nodaļā «ļaunprātības attiecībā uz mantu» tad tā izskaidrojama ar dažu dolus malus gadījumu penalizāciju, kas ir likts 1903. gada sodu likumu pamatā. Jo sākumā plašā civiltiesiskā dolus malus jēdzna, pakāpeniski atdalās šaurāki jēdzieni, kuri pārvēršas par patstāvīgiem kriminātiesiskiem sastāvjiem, kā piem. mantas krāpšana, svešās mantas piesavināšanās, bankrots, augļošana un t. t. un, kad dažus no šiem institūtiem 1903. g. sodu likumu sastādītāji nevarēja ietilpināt savā sistēmā, viņi piegriezās šo jēdzienu vēsturiskai izcelšanai un apvienoja viņus nodaļā «ļaunprātības attiecībā uz mantu».

Pāriesim tagad pie paša ļaunprātīgā bankrota analīzes tādā viņa vietā, kādā viņš figurē mūsu Sod. lik. 558.—560. pp.

*) Мінсґ. Курс уголовн. права. Часть особен. 1928 г. 370, лрр.

***) 1903 г. sodu likumu redakcijas komisijas paskaidrojumi 4. лрр.

Kā jau augšā tika noskaidrots, zem ļaunprātīgā bankrota jāsaprot tāds mantiskais noziegums, pie kura parādnieks, nonākot maksātnespējā vai pat dažreiz to paredzot, rīkojas tādā veidā, ka paralizē kreditoriem iespēju piedzīt savas prasības no viņa mantas.

Kas zīmējas uz paša ļaunprātīgā bankrota sastāva formulēšanu, tad mūsu likumdošana, tāpat kā arī visas citas, pieturas pie kazuistiskās metodes. kriminalizējot nevis pašu darbību pēc būtības, bet tikai tās atsevišķus aktus.

Mūsu likumdošanas noteikumi skan šādi:

558. p.: «Kas ar tiesas lēmumu izsludināts par maksātnespējīgu parādnieku un ar nolūku izvairīties no parādu maksāšanas vai citu saistību pildīšanas:

- 1) slēpies;
- 2) ar noklusējumu vai nepatiesu ziņojumu par savu mantu slēpis šo mantu, vai nav vedis vai ir pārtraucis vest grāmatas, vai iznīcinājis vai noslēpis tās, vai ievēdis tajās nepareizus ierakstus;
- 3) uzņēmis pilnīgi vai daļai izdomāta parāda saistību, kura pamazina konkursa masu, vai arī bez maksas nodevis citām, vai pārvedis uz citu vārdu: vai citādi kā slēpis vai nobēdzinājis savu mantu;
- 4) kaut arī pirms maksātnespējas izsludinājuma, bet paredzot tāda izsludinājuma neizbēgamību drīzā laikā, izdarījis šā panta iepriekšējos punktus vai 563. p. pirmā daļā paredzētu nodarījumu, par to ļaunprātīgu bankrotu sodāms ar:
pārmācības namu uz laiku ne ilgāku par 2 gadiem.

559. p. Kas tirdzniecības procesa kārtībā ar tiesas lēmumu izsludināts par maksātnespējīgu parādnieku un izdarījis 558. p. paredzētu noziedzīgu nodarījums sodāms:

ar pārmācības namu ne mazāku par 2 gadiem.

Ja zaudējuma prāvuma dēļ valstij cēlies svarīgs kaitējums, vai kredītiestādes lietu satricinājums vai panīkšana, vai daudzu personu izpostījums, tad vainīgais sodāms:

ar spaidu darbiem uz laiku ne ilgāku par 8 gadiem.

Bez tam tiesa var atņemt vainīgam tiesību tirgoties vai rīkoties kredītiestādē, akciju vai paju sabiedrībā, apdrošināšanas biedrībā vai sabiedrībā vai kooperatīvā, vai tos pārzināt uz laiku no gada līdz 10 gadiem vai uz visiem laikiem.

560. p. Kā līdzdalībnieks 558. un 559. p. paredzētos noziedzīgos nodarījumos sodāms arī:

- 1) kas prasījis, vai saņēmis samaksu pēc saistības, kura apzināti izdota minētos pantos norādītos apstākļos;
- 2) kas it kā par maksu, bet patiesībā bez maksas ieguvis mantu, kura apzināti nodota minētos pantos norādītos apstākļos;
- 3) kas slēpis mantu vai piedalījies tās slēpšanā minētos pantos norādītos apstākļos.

Iesākot šo pantu analīzi, virpirms ir jāpakavējas pie tā aktīviem subjektiem.

Visās likumdošanās pie bankrota subjektiem vadās vai nu no franču vai no vācu sistēmas. Franču sistēma, kas par ļaunprātīgā bankrota subjektiem pazīst tikai tirgotājus, tiek pielietota arī Beļģijā, Holandē un Itālijā. Piemums tiek pieņemta vācu sistēma, kas pazīst par ļaunprātīgā bankrota subjektiem arī netirgotājus.

Priekšroka no abām sistēmām ir bez šaubām jādod mūsu sistēmai. Parādnieka noziegums dotā gadījumā nestāv nekādā sakarā ar viņa nodarbošanos. Ļaunprātīgā bankrota vajāšanas robežošana tikai ar tirdzniecības profesiju, neatbilst modernai oikonomiskai apgrozībai; nav iespējas sekot visiem arvien pieaugošiem, tirdzniecības profesijas veidiem un attiecībām. Tirdznieciski darījumi arvien vairāk tiek izdarīti no personām, nepiederošām pie

tirdznieciskās kārtas. Tāda sistēma var novest pie tā, ka istie delikventi slēpsies aiz rīcības nespējīgām personām. Tamdēļ mūsu likumdošanas noteikumi par bankrota subjektiem ir jāatzīst par pilnīgi atbilstošiem kā teorētiskam viedoklim, tā arī praktiskai lietdeībai.

IV.

Kas zīmējās uz momentu, kopš kuŗa var iesākt vajāšanu par ļaunprātīgu bankrotu, tad mūsu likumdošana ir piejēmusi parādnieka nonākšanu maksātnespējā, vai arī tādas maksātnespējas neizbēgamības ptredezēšanu drīzā laikā.

✓ Jau agrāk noteicot bankrota jēdzienu mēs redzējām, ka viņš atrodas tiešā sakarā ar maksātnespēju, ka tā ir viņa nepieciešams priekšnoteikums.

Kā jau augšā teikts, bankrota penalizācija ir samērā vēla laika sasniegums. No sākuma parādnieki tika vajāti civiltiesiskā ceļā, kādas represijas bija tieši saistītas ar maksātnespēju (arī tagad maksātnespēja zināmos gadījumos izsauc represālijas pret parādnieku, piem. pie mums maksātnespējīga-tirgotāja apcietināšana). Bet maksātnespēja tomēr ir un paliek pilnīgi civiltiesisks institūts un priekš kriminālās justīcijas viņa iegūst nozīmi tikai sakarā ar zināmu maksātnespējīgā sodāmu darbību un tādā veidā maksātnespēja kļūst par bankrota soda piemērošanas priekšnoteikumiem, jo kā pareizi atzīmē 1903.g. Sod. lik. sastādītāji «šāda pie maksātnespējas sodāmu noziedzīgu nodarījumu kopība sastāda bankrota krimināltiesko jēdzienu.»*) Tādā kārtā, kaut gan maksātnespējas un bankrota jēdzieni tagad atdalījās, tomēr otrs prēzumē pirmo un civiltiesiskiem noteikumiem par maksātnespēju ir liela nozīme un iespaids uz bankrota struktūru. Un kas zīmējās uz mūsu likumiem, tad «civiltiesiskās maksātnespējas likumdošanas iespaids uz krimināltiesisko bankrota likum-

*) 1903. g. Sod. lik. redakcijas komisijas paskaidrojumi 305. lpp.

došanu izpaužas kā attiecībā uz sodamu par šo nodarījumu personu apjomu, tā arī attiecībā uz šini nodarījumā ietilpstošās darbības apjomu.»**)

Pateicoties tādām maksātnespējas iespaidām uz bankrotu, viņa sastāvs ir vienmēr ļoti nestabils, jo oikonomiskā apgrozījumā pārveidošanās izsauc nepieciešamību arvien izdarīt grozījumus civiltiesiskā likumdošanā par maksātnespēju. Kas attiecas uz mūsu tiesībām, tad nepieciešams bankrota noteikums ir maksātnespējas fakts, tanī nozīmē, kuru viņai t. i. maksātnespējai, piešķir civiltiesības. Šis noteikums ir pareizs, jo apsargā krimināltiesu no nepietiekoši dibinātu bankrotu lietu celšanas. Tomēr, lai varētu sekmīgāk cīnīties ar bankrotu, ir jāizvairās no gausības pašā lietas gaitā, kādēļ nepieciešams, — lai noteikumi par maksātnespējas atklāšanu atbilstu ātrās un elastīgās tiesāšanas prasībām.

Kas zīmējas uz sākuma momentu, kas tiek prasīts bankrota jēdzienam citās zemēs, tad: Vācijā tas ir maksājumu pārtraukšana vai konkursa atklāšana (Konkursordnung § 239), Francijā un Beļģijā nonākšana maksātnespējā, ko vieni saprot burtiski, citi atkal kā maksātnespējas atzīšanu no tiesas; Ungārijā un pēc Šveices 1918. g. projekta — konkursa atklāšana.

Kas attiecas uz to, kā ir jānodibina civiltiesiskā kārtībā maksātnespējas fakts bankrota lietām, tad saskaņā ar 1903. g. Sod. lik. redakcijas komisijas domām, krimināltiesā esot kompetenta jautājuma izspriešanai par maksātnespējas pastāvēšanu, jo tā ieejot paša bankrota jēdziena sastāvā un viņa esot kompetenta konstatēt šī nosacījuma esamību pateicoties savas varas īpašībām, saskaņā ar kurām, viņa drīkst un ir spējīga konstatēt katra cita nozieguma sastādaļas esamību.*) Ārzemju likumdošana stāv visā visumā šinī jautājumā uz tā paša viedokļa. Interessants ir šinī ziņā Vācijas Strafprozessordnung 261. p. pēc

**) 1903. g. Sod. lik. redakcijas komisijas paskaidrojumi. 306. lpp.

*) 1903. g. Sod. lik. redakcijas komisijas paskaidrojumi. 315. lpp.

kuŗa tiesa var uzlikt vienai pusei pienākumu, šī jautājuma par maksātnespēju izspriešanas nolūkā, iesākt lietu attiecīgā iestādē.

Kā jau tika augšā aizrādīts, lai ierosinātu pēc mūsu tiesībām kriminālā kārtībā lietu par bankrotu ir nepieciešami, lai maksātnespēja jau iestātos, maksātnespējas atklāšanas ziņā, civiltiesību paredzētā kārtībā, kas tiek sasniegts ar civiltiesas formālu maksātnespējas atzišanas lēmumu. Pie kam, pateicoties augšā aizrādītās prejudiciālītātes nevajadzībai, tālākā civilā tiesāšana, kas seko lēmumam par maksātnespējas pasludināšanu, neaizkavē kriminālās tiesāšanas atklāšanu par bankrotu. Tiklīdz Tiesa taīsa lēmumu par maksātnespēju, katra persona, kurai ir tiesība ierosināt kriminālvajāšanu, var griezties pie prokurora. Tā tad no šā momenta abas lietas — civilā par maksātnespēju un kriminālā par bankrotu — var iet parallēli, pie kam tālākai civilās lietas gaitai nav nekādas prejudiciālās nozīmes priekš kriminālās lietas.

Kā zināms mūsu maksātnespējas tiesības pazīst trīs maksātnespējas veidus, to starpā arī ļaunprātīgu, bet arī šāds civiltiesas atzinums nav krimināltiesai prejudiciāls pie ļaunprātīgā bankrota konstatēšanas, uz kāda viedokļa nostājās kā 1903. g. Sod. lik. sastādītāji*), tā arī Krievijas Senāta prakse savos 1877. g. N. 69 un 1904. g. N. 73 spriedumos, iztīrzājot Kriev. Kriminālproc. 29 p., kas atbilst mūsu Kriminālproc. 34. p., kas paredz vispārējo normu, «ka civiltiesas galīgais spriedums viņas caurskatīšanai piekritīgos jautājumos ir saistošs krimināltiesai tikai notikuma, vai darba esamības, vai raksturojumā, bet ne tiesājamā vainības ziņā».

V.

Attiecībā uz ļaunprātīga bankrota objektu, jāatzīmē, ka tas ir paša parādnieka manta.

Bet, kā jau arī aizrādijām, bankrota darbība pastāv iekš tā, ka parādnieks nepilda savu pienākumu maksātne-

*) 1903. g. sod. lik. redakcijas komisijas paskaidrojumi. 313, lpp.

spējības gadījumā sniegt kreditoriem savu mantu viņu prasību apmierināšanai.

Bet no sevišķa svara ir tas, ka pēc mūsu Sod. lik. 558. p. 4. d. par ļaunprātīgu bankrotu tiek uzskatīta šā pienākuma ļaušana, haut arī pirms maksātnespējas izsludinājuma, bet paredzot tāda izsludinājuma neizbēgamību drīzā laikā». Šāda konstrukcija ir nepieciešama. Parādniekam gandrīz vienmēr ir zināms par priekšstāvošo maksātnespēju un viņa darbība, ar kuru viņš kaitē savu kreditoru piedzišanas iespējamībām, parasti norisinās periodā pirms maksātnespējas iestāšanās. Šī noteikuma izpaliķšana ļoti apgrūtinātu cīņu ar ļaunprātīgu bankrotu, jo viņa darbība tiek realizēta ar nodomu un viņš vienmēr to darītu pirms viņa izsludināšanas par maksātnespējīgu.

Pāriesim tagad pie pašu noziedzīgo aktu analīzes, kuros pēc mūsu likumdošanas izpaužas ļaunprātīgais bankrots.

Vispirms par tādu tiek uzskatīta (558. p. 1. d.) parādnieka slēpšanās.

Šis noteikums ir jauns un 1903. g. Sod. lik. nebija paredzēts, nav viņš arī sastopams citās modernās likumdošanās. Ar ko tad viņš ir izskaidrojams? Pēc manām domām ar šā punkta rādīšanu gribēja vairāk saskaņot bankrota noteikumus ar civilās maksātnespējas noteikumiem, saskaņā ar kuriem (Tirdzn. proc. lik. 407. p.) viens no maksātnespējas atzīšanas iemesliem ir parādnieka bēgšana no savas uzturēšanās vietas, un proti, gribēja tādu parādnieka rīcību paralizēt. Bet es atrodu, ka tāds paņēmieni ir nepareizs. Bankrota objekts ir manta un parādnieka rīcība tiek sodīta tikai gadījumā, ja viņa aizkavē kreditora apmierināšanu ar šo viņa mantu. Tamdēļ parādnieka slēpšanās, ja viņa netiek saistīta ar mantu slēpšanu, vēl nesatur sevī nekādu ar bankrotu saistītu tiešu nodarījumu momentu.

Bet galveno vērību mūsu, kā arī citas likumdošanas, piegriež mantas slēpšanai no parādnieka puses.

Mūsu 558. p. 2. un 3. dd. šim darījumam pieskaita:

mantas slēpšanu ar noklusējumu vai nepatiesu ziņojumu par to vai arī viņas bez maksas nodošanu citam, vai pārvešanu uz citu vārdu, vai viņas citādu slēpšanu vai nobēdzināšanu kā arī pilnīgi vai daļai izdomātu parādu saistību uzņemšanu, kuŗa pamazina konkursa masu. Jāatzīmē, ka mantas nobēdzināšana 1903. g. 559. p. nebija paredzēta.

Svešu mantu slēpšanas ļoti izdevušos analīzi pēc mūsu tiesībām sniedz Foinickis. Pēc viņa domām, darbība, vērsta uz mantas slēpšanu, ietilpst bankrota sastāvā:

- 1) vispirms pēc maksātnespējas izsludināšanas. Maksātnespējas izsludināšana aprobežo parādnieka rīcības spēju attiecībā uz viņa mantām. «Tāda parādnieka rīcības spējas aprobežošana nodibina kreditoru tiesību objektīvu nodrošināšanu, kā arī parādnieka atbildības formālu pamatu par rīkojumiem, ar kuriem tas pārkāpj savas varas robežas»^{*)}.
- 2) Bez tam parādnieks var slēpt savu mantu jau maksātnespējas atklāšanas procesā; šinī gadījumā lieta grozās galvenā kārtā ap fizisku mantu slēpšanu, to noklusējumu, izdomātu saistību izdošanu u. t. t. Lietas par maksātnespējas atklāšanu uzliek parādniekam zināmus pienākumus — attiecībā uz pareizu ziņu sniegšanu par viņa aktīvu un pasīvu. Šaj laikā izdarītie noziegumi ir galvenā kārtā nepareizu ziņu sniegšana un noklusējumi par savas mantas stāvokli. Beidzot, parādnieka noziedzīgā darbība var norisināties arī pirms lietas par maksātnespēju celšanas tiesā, piem. bezmaksas vekselu izdošana, mantas pārvešana uz trešo personu vārda u. t. t.; šie soļi ir bīstami tādēļ, ka viņu novēršanai šinī periodā nav nekādu objektīvu līdzekļu. Tādēļ no liela savra ir noskaidrot tās robežas, kuŗās drīkst saukt parādnieku pie at-

^{*)} Foinickis Курс уголовн. права. Часть особен. 1901 г. 300. lpp.

bildības un «šīs robežas meklējamas nevis parādnieka profesijā un viņa nodarbošanās veidā, bet gan pašā bankrota jēdzienā, kas cieši saistīts ar maksātspēju un var aptvert vienīgi to kreditoru kaitējumu, kas iestājās vai draudēja iestāties sakarā ar parādu nemaksāšanu un samērā ar tādu nemaksāšanu»*) «Tādēļ rīkošanās ar savu mantu pat saktīvu aktu veidā, pirms lietas par maksātspēju uzsākšanos vēl nav pietiekoši bankrota jēdzienam, viņa var tapt par bankrota mantu slēpšanu jeb nemaksāšanu, un kad šī pēdējā tiek radīta vai palielināta no šiem fiktīviem aktiem, ar kuriem reizē ar to tiek samazināta kreditoru apmierināšanas iespēja.»*)

Kas attiecas uz tādu mantas slēpšanu, vēl pirms maksātspējas celšanas tiesā, tad šis noziegums tiek piemērs, kā jau augstāk bija atzīmēts, sodīts saskaņā ar Sod. lik. 558. p. 4. punktā.

Pie kam jāatzīmē, ka saskaņā ar šo 558. p. 4. pkt. tiek uzskatīta par bankrota rīcību pirms maksātspējas izsludināšanas arī 563. p. 1. d. paredzētā parādnieka nepatiesu ziņu došana vai nedošana par saviem līdzekļiem.

Mūsu tiesības, kā tas redzams no 558. p. teksta, cenšas pēc iespējas paplašināt mantas slēpšanas jēdzienu un attiecina uz to: noklusēšanu par mantas aktīvu; pašā esamā vai parāda mantas fiktīvu atsavināšanu; pilnīgi vai daļai izdomātu parādu saistību izdošanu vai fiktīvu parādu atzišanu, ar ko mākslīgi tiek palielināta konkursa masā ienākušo prasību summa; nepatiesu noklusējumu vai ziņojumu par savu mantu; tās bezmaksas nodošanu trešām personām un beidzot mantas slēpšanu pašu par sevi un nobēdzināšanu (mantas nobēdzināšana 1903. g. Sod. lik. vēl nebija paredzēta).

Citās modernās likumdošanās mēs atrodam līdzīgus noteikumus. Tā piem. Vācijas «Konkursordnung 239. p.

*) Foinickis. Курс уголовного права. Часть особенная 1901 г. 378—380 стр.

paredz ļaunprātīgu bankrotu, kad parādnieks «Vermögensstücke verheimlich oder beiseite schafft; Schulden oder Rechtsgeschäfte anerkennt oder aufstellt, welche ganz oder teilweise erdichtet sind». Arī Šveices 1918. g. projekta 140. p. runā dotā gadījumā par parādnieku, kas «Vermögensstücke verheimlicht; sein Vermögen zum Scheine vermindert.» — Apmērām tos pašus noteikumus mēs atrodam «Code de commerce» 591. p.

Jāatzīmē, ka pievestās ārzemju likumdošanas neattiecinā uz mantu slēpšanu, nepatiesu liecinājumu par savu mantu un mantas bezmaksas neatdošanu trešām personām. Šā noteikuma ieviešana mūsu likumā ir sevišķi no svara, jo taisni mantu slēpšana pa lielākai daļai izpaužas taisni minētā parādnieka rīcībā.

Beidzot jāatzīmē, ka mantas slēpšana vienmēr jāatšķir no mantas patērēšanas, kas ir pilnīgi likumīga.

Mūsu 558. p. 2. pnkt. tālāk starp nodarījumiem, kuŗi nosaka ļaunprātīgu bankrotu, min arī tirdzniecisku grāmatu nevešanu, to iznīcināšanu, noslēpšanu vai nepareizu ierakstu ieviešanu tajās. Ar to mūsu bankrota tiesībās tiek ieviesta speciālā kā Wach to nosauc «Buchdelikt» kas figurē ievērojamākās ārzemes likumdošanās (Code de Commerce 591. p. «Konkursordnung» 239. p. Šveices 1918. g. projekts 140. p.) .1903. g. Sod. lik. sastādītāji izteicās pret šo «grāmatvešanas deliktu» ieviešanu ļaunprātīgā bankrota sastāvā, jo pēc viņu domām «tās vienādā mērā varot būt par pierādījumu kā ļaunprātīgam bankrotam, tā arī vienkāršam bankrotam un pat liecināt par piedzīvojumu trkumu tirdzniecības nozarē; tādēļ viņu novērtējums ir jāpiešķir tiesai katrā kokrētā lietā».*) Tamdēļ šeit nevar būt runas par kādas vieglprātības vai nemākulības rīkošanās sodāmību. Bet pēc mana uzskata mūsu likumu 1933. g. sastādītāji pareizi ievēda mūsu tiesībās šos «grāmatvešanas deliktus», jo pēc attiecīgiem noteikumiem līdzīgi Vācijas «Konkursordnung» 239. p. viņiem tiek pare-

*) 1903. g. sod. lik. redakc. kom. pārsk. 321. lpp.

dzēts sods tikai tad, ja pie vainīgā tiktu konstatēts nodoms ar viņu izdarīšanu, «izvairīties no parādu maksāšanas vai citu saistību pildīšanas».

Arī ārzemēs, attiecībā uz šiem «grāmatvešanas deliktiem» pie dažiem juristiem pastāv domas, ka šie nodarījumi jāuzskata kā delikti «sui generis» piem. Wach liek priekšā konstrukciju, pēc kuŗas «die Buchdelikte müssen als Urkundenedelikte angefasst werden, die im Zusammenhand sich zu Bankruttedelikten gestalten und bei denen die Buchungspflicht und Aufbewahrungspflicht wesentlich mit-spricht».*)

Bet tāda konstrukcija tikai ievērojami apgrūtina bankrota likumdošanu, jo kustruē blakus pamata bankrota deliktam deliktus, kuŗiem tāpat patstāvīgās nozīmes nav un kuŗi tamdēļ tiek lietoti tikai sakarā ar šo pamata deliktu.

Nobeidzot mūsu ļaunprātīga bankrota sastāva formulējumu, jākonstatē, kā jau augšā teikts, ka tas līdzīgi citiem ārzemes likumdošanas formulējumiem, kazuistiks. — Bet no citas puses ir grūti radīt kādu vispārēju formulējumu, kas pilnīgi segtu parādnieka darbību, attiecībā uz viņa ceņšanos paralizēt kreditoriem iespēju piedzīt parākus no viņa.

Tagad jāpiegriežas to subjektīvo īpašību aprakstīšanai, kuŗas mūsu likumdošana piešķir augšā minētiem nodarījumiem, kas sastāda ļaunprātīga bankrota sastāvu.

Mūsu likumdošana, tāpat kā visa modernā likumdošana, ļaunprātīgā bankrota sastāvam, uzskata par pietiekoši darbības vēršanu uz kreditoriem kaitīgā rezultāta sasniegšanu, nemaz neprasot šā kaitējuma patiesu iestāšanos. Tādā kārtā ļaunprātīgais bankrots tiek uzskatīts par deliktu ar nepilnīgu (уселенным) sastāvu, t. i. par deliktu, kas ir pabeigts kopš tā momenta, kad parādnieks iz-

*) Wach. Bankerrutt. Vergleichende Darstellungen des deutschen und ausländischen Strafrechtes 1906. 96. lpp.

darījis vienu no augšā uzskaitītām darbībām ar nolūku nodarīt kreditoriem zaudējumus.

Sakarā ar to iegūst nozīmi aprādītās darbības subjektīvā puse. Te mēs varam atšķirt dažas likumdošanas grupas.

Franču likumdošana definē subjektīvo pusi kā krāpšanu (fraude fraudelement) ko saprot dolus malus'a plašā nozīmē, bet šāda konstrukcija ir maz noteikta, nenorādot, uz ko taisni jābūt vērstam zainīgā nodomam. Vācu likumdošana prasa

«Absicht seine Glaubiger zu benachteiligen» (Konkursordnung 239. p.).

Pie kam šī «Benachteiligungsabsicht» ir jāsaprot nevis kā nodoms, bet kā vainīgā griba ar attiecīgu darbību kaitēt kreditoriem».*)

Pēc mūsu likumdošanas kā ļaunprātīgā bankrota raksturīgā pazīme tiek uzskatīta mantkārība, t. i. kaitēšanas nolūkam pievienojas nolūks, iegūt sev labumus uz svešā rēķina — 558. p., «lai izvairītos no parāda maksāšanas». Šī mantkārība izpaužas darbībā, kuŗas nolūks piekrāpt kreditorus lai izvairītos no parādu maksāšanas. Tādā kārtā pēc mūsu tiesībām bankrota sastāvam nepieciešama mantas slēpšanas pazīme, kuŗa prezumē cēlonisku sakarību starp mantisku kaitējumu neapmierināta kreditora pusē un mantas iegūšanu parādnieka pusē. Bet kā pareizi aizrāda Doc. Krugļevskis, mantkārīgs nolūks nevien neizslēdz kaites nodarīšanas nolūku, bet taisni otrādi, prezumē viņa esamību. Mantkārīgā nolūka prasība pie ļaunprātīgā bankrota nozīmē tāā tad tikai to paņēmienu sfairas aprobežošanu ar parādniekiem peļņu atnesošiem aktiem, ar kādiem paņēmienu kreditoriem tiek nodarīta kaite.

Pēc mana uzskata šī mantkārīgā nolūka prasība ir viena no visievainojamākām mūsu likumdošanā par ļaun-

*) Wach. Bankerrutt. Vergleichende Darstellungen des deutschen und ausländischen Strafrechtes 1906. 72. lpp.

prātīgu bankrotu, kas rada praksē lielus sarežģījumus. Taisni pateicoties šai prasībai ir ļoti grūti cīnīties ar ļaunprātīgu bankrotu, jo parādnieka mantkārīgā nolūka pierādīšana dažreiz ir saistīta tagadējām ekonomiskām apgrozības formām pastāvot, ar pārāk lielām grūtībām, dažreiz arī nav nemaz iespējams, kamdēļ arī vainīgam bieži izdodas izvairīties no pelnītā soda.

Tamdēļ katrā ziņā lietderīgāk ievest mūsu likumdošanā Vācijas «Konkursordnung» līdzīgus noteikumus, kas prasa kā subjektīvo pusi no bankrota vienīgi nolūkā kaitēt kreditoriem. Jo bez šaubām, ja tāds nolūks ir parādnieka rīcībā saskatāms, tad, izdarot bankrota sastāva paredzētus darījumus mums būs darišana ar īstu bankrotu, bet tas, ka minētā darība tiek no delikventa izvesta mantkārības nolūkā, ir jau pats par sevi saprotams un nevajag nemaz tiesu apgrūtināt ar prasību, pierādīt tādu mantkārības nolūku, lai sodītu šo noziegumu.

VII.

Kas zīmējas uz ļaunprātīga bankrota mēģinājumu, tad loģiski viņš ir pilnīgi pielaižams, tomēr viņa soda mība ir jāatzīst par lieku. Mūsu likumu konstrukcija dara to lieku aiz tā iemesla, ka saskaņā ar viņu ļaunprātīgs bankrots uzskatāms par pabeigtu kopš maksātnespējas pasludināšanas un mantas noslēpšanas brīža, neatkarīgi no tā, vai kreditoriem ar to jau nodarīts kaitējums vai nē.

Fonickis šeit pareizi aizrāda:

«ka saukt pie atbildības par bankrotu pirms pasludināšanas par maksātnespējīgu ir neiespējams; pašā maksātnespējas pasludināšanas momentā atklājas vainīgā atbildība par tiem mantas noslēpšanas aktiem, kas izdarīti pirms vai pie maksātnespējas izsludināšanas; kas zīmējas uz vēlākiem aktiem, tad pilna atbildība, kā par pabeigtiem noda-

rījumiem iestājas kopš viņa izdarīšanas momenta, bet mēģinājumu uz viņiem nevajaga sodīt.»*)

Arī citās likumdošanās mēģinājuma un ļaunprātīgu bankrotu sodīšana tiek izslēgta aiz tiem pašiem iemesliem jo kā aizrāda Wach:

«die Vollendung abhengt von dem Eintritt des Konkurses bezw. der ihr folgenden wesentlichen Handlungen.»*)

VIII

Tagad vēl pakavēsimies pie augšā pievesta S. 1. 559. p.

Šā panta pirmā daļā tiek paredzēts bargākais sods tirdzniecības procesa kārtībā par maksātnespējīgu parādnieku izsludinātiem ļaunprātīgiem bankrotiem un proti no 558. p. soda ar pārmācības namu uz laiku ne ilgāku par 2 gadiem, pāriet uz pārmācības namu sodu uz laiku ne mazāku par 2 gadiem.

Jau augšā tika aizrādīts uz divām sistēmām attiecībā uz bankrota subjektu, t. i. franču, kur bankrots tiek sa-prasts vienīgi kā «delictum speciale», personu, kas no-darbojas ar tirdzniecisku profesiju, un uz sistēmu, pie kuŗas pieder mūsu likumdošana, kas soda par bankrotu arī netirgotājus, ir arī jau apskatīts, kamdēļ mūsu sistē-mai dodama priekšrocība.

Starpība starp ļaunprātīgu bankrotu tirgotāju un ne-tirgotāju tā tad mūsu tiesībās pastāv vispirms soda bar-guma ziņā un es atrodu, ka tāds uzskats ir pilnīgi pareizs. Soda bargums ir jāapskata vienīgi no viņa panākta re-zultāta viedokļa, t. i., cik tālu sasniedzama ar viņu so-ciāli vajadzīgā uzvešanās, dotā gadījumā, atturēšanās no bankrota. Un neskatoties uz to, ka, kā jau augšā aiz-

*) Foinickis. Курс уголовн. права. Часть особ. 1901 г. 381. lpp.

**) Wach. Bankerrutt. Vergleichende Darstellungen des deutschen und ausländischen Strafrechtes. 1906. 66. lpp.

rādīts, tagad arī netirgotājs nodarbojas zināmā mērā ar tirdznieciskiem darījumiem, tomēr ir vienmēr jāreķinās ar to, ka pie bankrota, kuŗu izdara profesionāls tirgotājs, sabiedriskās intereses cieš vairāk, jo aiz viņa noziedzīgās ricības cieš vienmēr vairākas personas, un viņai vienmēr arī ir kaitīgākas sekas visas valsts saimnieciskās dzīvē.

Tamdēļ bez šaubām valsts intereses prasa tāda tirgotāja bankrota sevišķu apkaŗošanu. (Tas sakāms sevišķi mūsu apstākļos, kur bez šaubām taisni tirgotāju starpā dažreiz nav attīstīties pienākošā mērā ētisks uzskats uz svešo mantu un naudu).

Vēl vairāk tiek paaugstināts ļaunprātīgā bankrota sods tirdzniecībā un proti, ar spaidu darbiem līdz 8 gadiem, ja viņa dēļ «valstij cēlies svarīgs kaitējums, vai kredītiestādes lietu satricinājums vai panīkšana vai daudzu personu izpostījums.» (559. p. 2. d.).

Tiesību vēsturē vienmēr bija novērojams tāds process, ka tur, kur indivīds aizkaŗ nevis otrā indivīda tiesības, bet gan valsts labumu, valsts ļoti paaugstina represiju. Tādam noteikumam ir sevišķi liela nozīme mūsu laikos, kad valsts jau pati par sevi top par ļoti nozīmīgu saimniecisku subjektu valsts dzīvē. Un šis noteikums ir apsveicams, jo jāņem vērā, cik liela nozīme ir valsts interešu aizsardzībai visas tautas, sabiedrības un kultūras attīstībai un tamdēļ ne tikai valsts, bet arī privātās intereses prasa jo sevišķi bargu represiju pret noziegumiem, vērstiem pret valsti, noziegumiem, kuŗi var sagādāt valstij «svarīgus kaitējumus». Apsveicami ir arī tālāki mūsu 559. p. nosacījumi, kuŗi pielīdzina tādam valsts interešu kaitējumam arī «kredītiestādes lietu satricinājumu vai panīkšanu, vai daudzu personu izpostīšanu». Jo jāņem vērā, kāda loma kredītiestādēm piekrīt mūslaiku saimnieciskā dzīvē, cik liela nozīme ir iestādēm, kur tauta iegulda savus ietaupījumus, un kādas dažreiz nepārvarami ļaunas sekas radās aiz šo kredītiestāžu satricinājuma. Kas attiecas uz daudzu personu izpostīšanu tad

jau pašā teicienā saredzams, kamdēļ tāds bankrots bargāki jāsoda, bet tomēr ir jāpiezīmē, ka šeit mums ir darīšana ar diezgan nenoteiktu jēdzienu, jo likums neizrāda uz kādu skaitli, kas dotu iespēju konstatēt tādu daudzumu.

Kas attiecas uz 559. p. noteikumu par fakultatīvu profesionālu tiesību zaudēšanu uz laiku no viena gada līdz 10 gadiem, tad šis noteikums ir bez šaubām pilnīgi pareizs, jo jāspēr visi soļi, lai arī uz priekšu aizsargātu sabiedrību no tādām personām. Es tikai šaubos vai viņš ir izvedams dzīvē tanī daļā, kuŗa aizliedz vainīgam tirgoties, jo nodarbošanās ar tirdzniecību ir tagad iespējama arī netieši uz kāda cita vārda, bet pārējā viņa daļā, kur iet runa par darbību dažās iestādēs, šis noteikums jau izvedams dzīvē. Jāpiezīmē, ka šis noteikums 1903. g. sod. lik. nefigurēja, kas izskaidrojams ar to, ka 1903. g. sod. lik. 600. un 601. p. p. paredzētais pārmācības nams bija saistīts ar aizliegumu izjemt tirdzniecībā pirmās un otrās šķiras ar rūpniecībā pirmo piecu šķiru zīmi.

Apskatot 559. p. mēs redzam, ka viņš kopā ar fizisko personu ļaunprātīgu tirdzniecisko bankrotu spriež arī par juridisko perosnu, dotā gadījumā kredītiestāžu, akciju un paļu sabiedrību, kooperatīvu un apdrošināšanas biedrību ļaunprātīgu tirdzniecisko bankrotu. Ar to mūsu 1933. g. sod. lik. atsakās no 1903. g. sod. lik. sistēmas kur pastāvēja atsevišķs 601. p., kas paredzēja juridisko personu ļaunprātīgu bonkrotu, pie kam šis pants vienkārši atkārtoja attiecīgā bankrota noteikumus (1903. g. 599. un 600. pp.) piemērošanai vajadzīgā gadījumā.

Mūsu 1933. g. sod. lik., ka es jau minēju, atsakas no šī panta aiz tā iemesla, ka viņos ir ievests 51. p., kas paredz pastāvīgu juridisku personu pārstāvju un darbinieku kriminālatbildību par noziedzīgiem nodarījumiem šo personu lietās.

Tāda sistēma arī attiecībā uz ļaunprātīgu bankrotu ir vietā, jo faktiski juridisku personu rīcībā nodarījuma sastāvs sakrīt ar attiecīgiem bankrota veidiem un arī ār-

zemju likumdošana radīja pantus, ar kuriem atbildība par attiecīgu bankrota veidu tiek attiecināta arī uz juridisku personu priekšstāvjiem un svešo lietu pārziņiem, piem.: Konkursordnung 244. p.

Bet tomēr piemērojot šo 51. p. bankrota noteikumiem nav jāaizmirst, ka kaut arī juridisko personu pārziņu rīcība piesienas bankrotam, tomēr šeit vienmēr ir darīšana ar zināmu analogiju piem., dārbības objekts bankrotā ir parādnieka paša manta, šeit jau sveša, uzticēta. Jo sevišķi uzmanīgam šeit jābūt pie zināmu nodarījumu klasifikācijas, kā piemēram, pie bankrota vienā ziņā klasiskā mantas slēpšana, šeit dažreiz var vienkārši izveidoties par svešās mantas piesavināšanu. Bet visā visumā mūsu tagadējā sistēmā attiecībā uz juridisku personu atbildības vienlīdzību fiziskām personām pie bankrota ir pilnīgi piemērojama un lietderīga.

IX.

Piegriezīsimies tagad mūsu tiesību ļaunprātīga bankrota līdzdalības institūtam.

Lielākā daļa no modernās likumdošanas (franču, vācu, beļģu, itaļu) attiecībā uz līdzdalību, piemēro ļaunprātīgam bankrotam vispārējus noteikumus par sodamu līdzdalību, bet blakus tiem ieved vēl speciālus deliktus sui generis, kas papildina šīs līdzdalības sodamību ar trešās personas sodīšanu, kuŗa parādnieka interesēs izdarīja ļaunprātīga bankrota ietilpstošu darbību.

Priekš šī delikta, kas vācu tiesībās tika nosaukts par «Bankeruttunterstützung» ir raksturīgs šo pašu tiesību «Konkursordnung» 242. p., kas soda tos, kuŗi: ļaunprātīgā bankrota interesē:

- 1) Vermögenstücke desselben verheimlicht oder beiseite geschafft hat;
- 2) in dem Verfahren erdichtete Forderungen im eigenen Namen oder durch vorgeschobene Personen geltend gemacht hat.»

Par sevišķi izdevušos šā deliktā sastāva formulēšanu ir jāatzīst Šveices projekta 140. p. 2. d. definīcija, kuŗa

sekodama šī panta pirmai daļai attiecībā uz ļaunprātīga bankrota definējumu, noteic:

«Der Dritte, der eine solche Handlung zum Vorteil des Schuldners vornimmt, wird, wenn über das Vermögen des Schuldners der Konkurs eröffnet worden ist, mit Gefängnis bestraft.»

Tā tad šā «Bankeruttunterstützung» sastāvs, sakrīt ar attiecīgu attiecīgu ļaunprātīgā bankrota sastāvu.

Ja mēs tagad apskatīsim mūsu Sod. lik. 560. p., tad redzēsim, ka mums šeit ir faktiski darīšana ar tādu pašu «Bankeruttunterstützung» deliktu, kā jau augšā pievests kāc 560. p. tiek sodīts:

- 1) kas prasījis vai sajēmis samaksu par saistību, ku-
ra apzināti izdota 558. un 559. pp. norādītos ap-
stākļos;
- 2) kas it kā par maksu, bet patiesībā bez maksas
ieguvis mantu, kuŗa apzināti izdota minētos pan-
tos norādītos apstākļos;
- 3) kas slēpis mantu vai piedalījies tās slēpšanā minē-
tos pantos norādītos apstākļos.

Šeit mums bez šaubām ir darīšana nevis ar bankrota līdzdalību šā vārda vispārējā nozīmē, bet ar pilnīgi patstā-
vīgu «Bankeruttunterstützung» deliktu, jo šinī 560. p. pa-
redzētā atbildība neatvieto vispārējus mūsu krimināltie-
sību noteikumus par atbildību par ļaunprātīga bankrota
līdzdalību, bet tikai papildina tos, aizpildot attiecīgus ro-
bus trešo personu līdzdalībā pie bankrota, gadījumiem,
kuŗos mūsu Sod. lik. 49. p. noteikumi par līdzdalību, kuŗi
piemērojami 558. un 559. pp. var izrādīties par nepietie-
košiem.

Un tomēr Sod. lik. 560. p. delikvents tiek viņā no-
saukts par 558. p. un 559. p. noziedznieka līdzdalībnieku.
Šis formulējums faktiski neatbilst šā 560. p. juridiskai da-
bai un izskaidrojams vēsturiski, jo 560. p. atbilst 1903. g.
Sod. lik. 602. p. pilnīgi atkārtotot tā noteikumus, izlaižot
1903. g. S. l. 602. p. 1. daļu, kuŗa vēl sodīja to, kas uzku-
dījis uz ļaunprātīgu bankrota nodarījumiem.

Pateicoties šai pirmajai uzskaidrošanas daļai, minētais 602. p. nevis papildināja vispārējus noteikumus par bankrota līdzdalību ar attiecīgiem noteikumiem, bet pilnīgi atvietoja tos. Tas izskaidrojams ar to, ka pēc 1903. g. redakcijas komisijas domām, bankrots piederot pie tiem nodarījumiem, uz kuriem nevar būt attiecināti vispārēji noteikumi par atbildību pat līdzdalību. «Bankrotējošais atbild par kaites nodarīšanu saviem kreditoriem; viņa noziedzīgums izriet no viņam dāvātās uzticības nelikumīgās izlietošanas, vīca personīgā pienākuma laušanā. Šo uzticību kreditori nav dāvājuši viņa līdzdalībniekiem, starp šiem pēdējiem un kreditoriem nepastāv nekādas sevišķas personīgas attiecības, nekādas personīgas saistības, par kuŗu laušanas gadījumā viņi varētu tikt saukti pie atbildības.»*)

Tādā veidā, pēc redakcijas komisijas domām, bankrota sodamība, izriet vienīgi no viņam dāvātās uzticības nelietīgas izlietošanas, kas izslēdz trešo personu atbildību. Tā tad pēc 1903. g. sod. lik. konstrukcijas, bankrota līdzdalībnieku atbildība ir pamatota nevis kā papildinājums, pie vispārējiem likumdošanas noteikumiem par atbildību par līdzdalību, bet gan, lai atceltu šos vispārējos noteikumus.

Tandēļ, mūsu 560. p., kā jau augstāk aizrādīts, atteicās no tās daļas, kuŗa paredzēja uzskaidrošanas sodīšanu, pamatojoties uz to, ka noteikumi par viņas sodīšanu tiek paredzēti Kod. lik. vispārējā 49. p., un noteicot ar to, ka mūsu launprātīgam bankrotam tiek piemēroti, līdzīgi ārzemju likumdošanai, vispārēji noteikumi par sodāmu līdzdalību. Tomēr mūsu Sod.lik. 560. p. paturējis vecā 602. p. dotā gadījumā jau nepareizu «līdzdalībnieka» terminoloģiju, lai gan, kā jau teikts, pārvēršas pilnīgi deliktā sui generis.

Salīdzinot augstāk pievestu 1903. g. sistēmu ar mūsu tagadējo, priekšrocība pēc manām domām dodama pēdējai. Kas par to, ka pie bankrota sodamība izriet no uzticības nelietīgas izlietošanas? Vai pie piesavināšanās tas

*) 1903. g. Sodu lik. redakcijas komisijas paskaidrojumi. 335 lpp.

arī nebūs? Krimināltiesības ir taču publiskas normas un kā tādas izņemot dažus privātsūdzības pantus soda noziedznieku arī ja viņš ar cietušo izlidzis. Kamdēļ pie bankrota radīt konstrukciju, kas vairāk atbilst civiltiesībām, t. i. atzīst kādas sevišķas attiecības pastāvošas starp cietušo un noziedznieku, attiecības, kuŗas nepieļauj vispārēju līdzdalību šo noziegumu izdarot. Arī no praktiskā viedokļa ir no svara pielaist pie bankrota līdzdalībnieku sadamību uz vispārēja pamata. Nav jāaizmirst ka taisni bankrots pieder pie noziegumiem, kuŗus ir sevišķi grūti pat neiespējami izdarīt bez citu personu palīdzības un bez šaubām pret šo palīdzību resp. līdzdalību jācinās ar viņiem pieejamiem līdzekļiem.

Mūsu noteikumi par līdzdalību tamdēļ ir jāatzīst par pilnīgi apmierinošiem un atbilstošiem modernās likumdošanas prasībām.

X.

Noslēdzot ļaunprātīgā bankrota līdzdalības apskatīšanu vēl jāmin, ka bez augstāk pievestā «Bankerutunterstützung» delikta, daļa no ārzemju likumdošanas (franču, vācu, šveicu), pazīst vēl vienu deliktu sui generis, kas tam pieslienas, t. i., tā sauktu «balsu pārdošanas» deliktu.

Šī delikta avots ir Code de Commerce 597. p.; kuŗa noteikumi ir pārņemti no Konkursordnung 243. p., kas skan šādi:

«Ein Gläubiger, welcher sich von dem Gemeinschuldner oder anderen Personen besondere Vorteile dafür hat gewähren oder versprechen lassen, dass er bei den Abstimmungen der Konkursgläubiger in einem gewissen Sinne stimme, wird mit Geldstrafe bis zu 3000,— RM oder Gefangnis bis zu einem Jahr bestraft».

Es atrodu, ka minētais pants pie bankrota apkaŗošanas ir lietderīgas un ievedamas arī pie mums.

Ir taču zināms, cik liela loma piekrīt maksātnespējas lietās kreditoru nobalsošanai un cik liela nozīme ir dažreiz vienam kreditoram, kuŗa rokās, pateicoties parāda

summgas apmēram, koncentrējas zināms iespaiids uz tādu nobalsošanu. Šeit jau dažreiz diezgan viegli šādam kreditoram celtos zināms kārdinājums izlietot savu balsi maksātnespējīgam parādniekam par labu un pat dot viņam ar to legālu iespēju rīkoties ar savu mantu pret citu preditoru mantiskām interesēm. Arī maksātnespējīgam parādniekam, kas ir nolēmis izvest darījumus, vērstus pret viņa kreditoru parādu apmierināšanu, t. i., ļaunprātīgu bankrotu, var rasties interese saprasties ar vienu no viņiem, lai apmierinot viņa atsevišķās intereses, izlietot viņa iespaidu konkursa nobalsošanās sev labvēlīgā ziņā.

Pievestie apstākļi var bez šaubām diezgan bieži rasties no apskatāmā deliktā attīstības un, ņemot vērā, ka tādu «balsu» pārdošanas deliktu nevar apkarot nedz ar S. l. 49. p. piemērošanu pie Sod. lik. 558. un 559. pp. nedz arī ar 560. p. attiecīgais, pret šo noziegumu tieši vērstais pants, ir ievedams mūsu sod. likumos.

XI.

Zīmējoties uz ļaunprātīga bankrota sodīšanu mūsu tiesībās; mūsu sod. lik. 558. p. nosaka, kā sodu, pārmācības namu līdz 2 gadiem, bet 559. p. kas paredz ļaunprātīgā bankrota kvalificētos gadījumus, pārmācības namu no 2 gadiem, kā arī spaidu darbus līdz astoņiem gadiem. Citās modernās likumdošanās mēs atrodam bargākus soda noteikumus (Vācijā «Konkursordnung» 239. p. paredz Zuchthaus sodu no 1 līdz 15 gadiem; Francijas Code penal 402. p. travaux forcés no 5 līdz 20 gadiem).

Tā tad visā visumā mūsu tiesības rāda diezgan mīkstu pieeju pie ļaunprātīgā bankrota nosodīšanas, kas pēc manām domām nav pamatots. Soda nozīme, kā zināms, pastāv iekš tā, ka viņš nodara zināmas ciešanas, jo viņa uzdevums ir, ar piemērošanas draudiem, atturēt noziedznieku no nozieguma un līdz ar to uzturēt kārtībā sociālu dzīves gaitu. Šī tēze dažādos laikmetos un dažādās valstīs tiek sasniegta ar represīvas motivācijas, t. i., soda dažādiem spiedieniem, pie kam pietiek ar tād

soda spiedienu, kas atbilstu sabiedrībā izplatīto tiesisku motīvu enerģijai.*)

Mūsu Sod. lik. bankrota sodīšana ir pilnīgi pārņemta no 1903. gada sod. lik. un vairs neatbilst mūsu laiku pēķaŗa un saimniecisko sareŗģījumu laikmetam, un tādēļ nevar pietieķoŗi iebaidīt noziedznieķu, kas taisa ļaunprātīķu bankrotu. Interesanti ir, ka ļaunprātīķā bankrota daudz bargāķa sodīšana Francijā un Vācijā neizsauķ tur nekādas prasības pēķ tās mīķstināšanas. Tamdēļ es domāju, ka zināma ļaunprātīķā bankrota soda paaugstināšana mūsu Sod. lik. ir pilnīgi vietā.

XII.

Lai noteiktu, kādas reformas ir jāizved mūsu likumdošanā, lai varētu seķnīķāk cīnīties ar mūsu apskatīto ļaunprātīķo bankrotu, jāsistēmatizē vispirms augŗā izteiktās domas, attiecībā uz tām reformām, kuŗas jāizved mūsu likumdošanā, bet galvenā ķārtā jāapsķata mūsu Sod. lik. ļaunprātīķā bankrota noteikumi no viņu panāķto rezultātu viedokļa, t. i., cik tālu pateicoties tiem, pie mums bija sasnieķta sociāli vajadzīķā uzveŗšanās — atturēŗšanās no bankrota — ziņā.

ŗinī ziņā no seviŗķa svara būtu konstatēt, kā mūsu attiecīķie Sod. lik. noteikumi bija piemēroti praksē, un kādus panāķumus viņi sasnieķza.

Stājoties pie ři ļautāķjuma atrisināšanas, tomēr jānāķ pie slēdziena, ka řinī darbā atzīmētie daŗi mūsu likumdošanas trūkumi, neattieķas vienīķi uz bankrota juridiskās konstrukcijas uzbūves teorētīķo pusi, bet, ka pateicoties tiem mūsu Tiesai bija ķemta iespēja sasnieķt savu uzdevumu, cīnoties ar ļaunprātīķu bankrotu.

Es negribētu apģalvot, ka pie mums ir pārāķ daudz cilvēķu, it seviŗķi tirģotāju, kuŗi būdami atzīti par maksātnespēķīgiem parādnieķiem, rīķoties kā ļaunprātīķie bankrotī, lai apīetu savu kreditoru intereses vai, ka viņu maksātnespēķjai no paŗa sāķuma bija ļaunprātīķais pa-

*) Krugļevskis. „Das Strafrecht als Kulturfaktor“ 106—108. lpp.

mats. Bez šaubām maksātspējas attīstību mums un viņas raksturu ļoti ievērojamā mērā noteica pēckara grūtības un jo sevišķi 1931.-32. gadu saimnieciskā krīze. Bet bez šaubām arī, ka starp šiem visiem maksātspējīgiem bija arī tādi, un tādu bija ievērojams skaits, kuŗu rīcība pilnīgi atbilst ļaunprātīga bankrota pazīmēm. No svara tamdēļ bija zināt, cik sekmīgi apkaŗoja mūsu Tiesa minēto parādību.

Bet kad es piegrieŗos šā jautājuma pētīšanai, mūsu Tiesas praksē tad izrādījās, ka 1934. g. un 1935. g., katrā gadā tikai vienā gadījumā bija uzsākta lieta par ļaunprātīgu bankrotu. Cik lietu bija iesāktas iepriekšējos gados es nevarēju konstatēt, jo pārskatos par Apgabaltiesas darbību līdz 1934. g. bankrots nav atdalīts no citiem sodamiem ļaunprātīgiem noziegumiem pret mantu, bet ņemot vērā visas šīs nodaļas lietu mazo skaitu jādōmā, ka arī tanīs gados bankrotu lietu skaits, kuŗas iztiesāja pie mums, bija ļoti mazs.

Ļoti raksturīgi ir, ka Latvijas Senāta Krim. Kasācijas departamenta Fr. Kamrādīusa spriedumu krājumos nav neviena Senāta sprieduma par ļaunprātīgu bankrotu.

No sacītā izriet mūsu ļaunprātīgā bankrota noteikumu reformas vajadzība. Jo ja no vienas puses bankroti pie mums notiek un tas, es domāju, ir prezumpcija, (jo vispāri itin visās valstīs bankrots ir kredīta saimniecībai raksturīgākais un gandrīz neiztrūkstošais noziegums), bet no otras puses bankrotējušie netiek sakti pie atbildības, tad tas norāda, ka mūsu likumos ir kāds trūkums un pie tam tāds, kas katrā ziņā jānovērš.

Jau analizējot mūsu Sod. lik. ļaunprātīga bankrota noteikumus, es aizrādīju uz daŗiem viņiem lietderīgiem grozījumiem un pārmaiņām. Šeit es tos īsumā atkārtošu.

Vispirms būtu lietderīgi atteikties no kazuistiskās metodes pēc kuŗas mūsu likumdošana tiek uzbūvēts ļaunprātīgā bankrota nodarījuma sastāvs, uzskaitot daŗus viņa gadījumus, jo šie uzskaitītie gadījumi nespēj aptvert visu šā nodarījuma sastāvu, un viņiem vienmēr paliek zināmā

mērā nenoteikts saturs. Bet šini sakarībā jāatzīmē, ka arī ārzemju likumdošanā līdz šim laikam pieturas pie tādas pašas sistēmas un ka līdz šim vēl nav rasts launprātīgam bankrotam vispārējs formulējums. Kas tomēr attiecas uz šo kazuistisko mūsu Sod. lik. formulējumu, tad jākonstatē, ka viņš visā visumā ir apmierinošs un sasniedz savu mērķi un proti, pēc iespējas aptver visus iespējamus launprātīgā bankrota darījumus.

Attiecībā uz civiltiesisko momentu, kas nepieciešams launprātīgā bankrota kriminālās vajāšanas uzsākšanai, tad mūsu konstrukcija pār maksātnespējas atklāšanu ir pilnīgi izdevusies.

Kas zīmējās uz bankrota subjektu, tad arī viņi pie mums pareizi uzskaitīti un tamdēļ ir pilnīgi pareizs 559. p. formulējums.

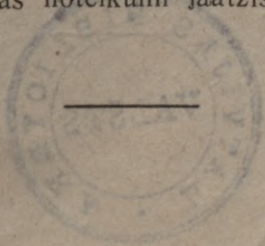
Bet pavisam neapmierinoši pietiek mūsu likumdošana pie launprātīgā bankrota subjektīvās puses, kad viņa prasa no delikventa mantkārīgu nolūku, un jau aiz augšā pievestiem iemesliem šis noteikums atvietoājams vienīgi ar nolūku kaitēt kreditoriem.

Pēc manām domām taisni tas ir tas apstāklis, kas tik lielā mērā apgrūtinā pie mums cīņu ar launprātīgu bankrotu. Jo šādas mantkārības nolūku konstatēšana, rada jau iepriekšējai izmeklēšanai tik lielas grūtības, ka tiešām reti gadīsies iespēja, saukt launprātīgu bankrotu pie atbildības.

Ir izdevusies pie mums līdzdalības noteikumi, vietā ir arī 560. p. delikti sui generis, lai gan jāatteicas no viņu «līdzdalības» terminoloģijas.

No svara būtu arī, ievest pie mums vēl vienu tādu deliktu sui generis, kā «balsu pārdošanas» deliktu.

Mūsu sodīšanas noteikumi jāatzīst par apmierinošiem.

LITERATŪRA.

Wach: Bankerrut, Vergleichende Darstellungen des deutschen und ausländischen Strafrechts. 1906.

Круглевский: Das Strafrecht als Kulturfaktor.

Фоиницкий: Курс уголовного права. Часть особенная 1901 г.

Миц: Курс уголовного права. Часть особенная 1928 г.

Круглевский: Имущественные преступления 1912 г.

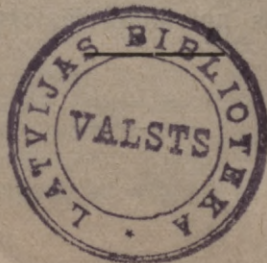
1933. g 24 aprīļa sodu likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, sastād. P. Mincs, Ehler, P. Jakobi u. J. Lauva 1934. g.

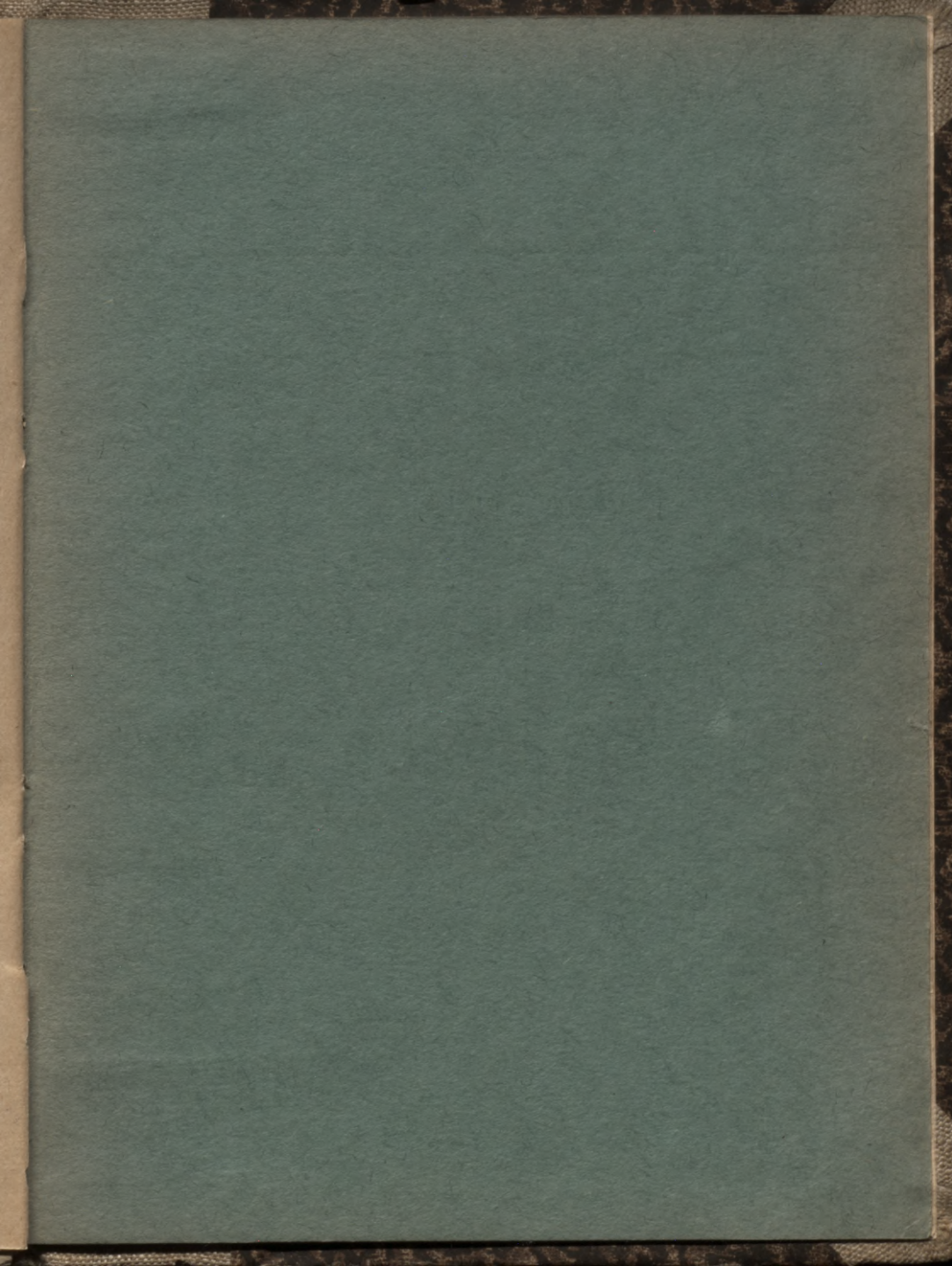
Якоби: Латвийское уголовное уложение. Проект 1928 г.

Проект уголовн уложения: Об'яснения редакцион. комиссии. Посягательства имущественные.

Konkursordnung für das Deutsche Reich (1898)

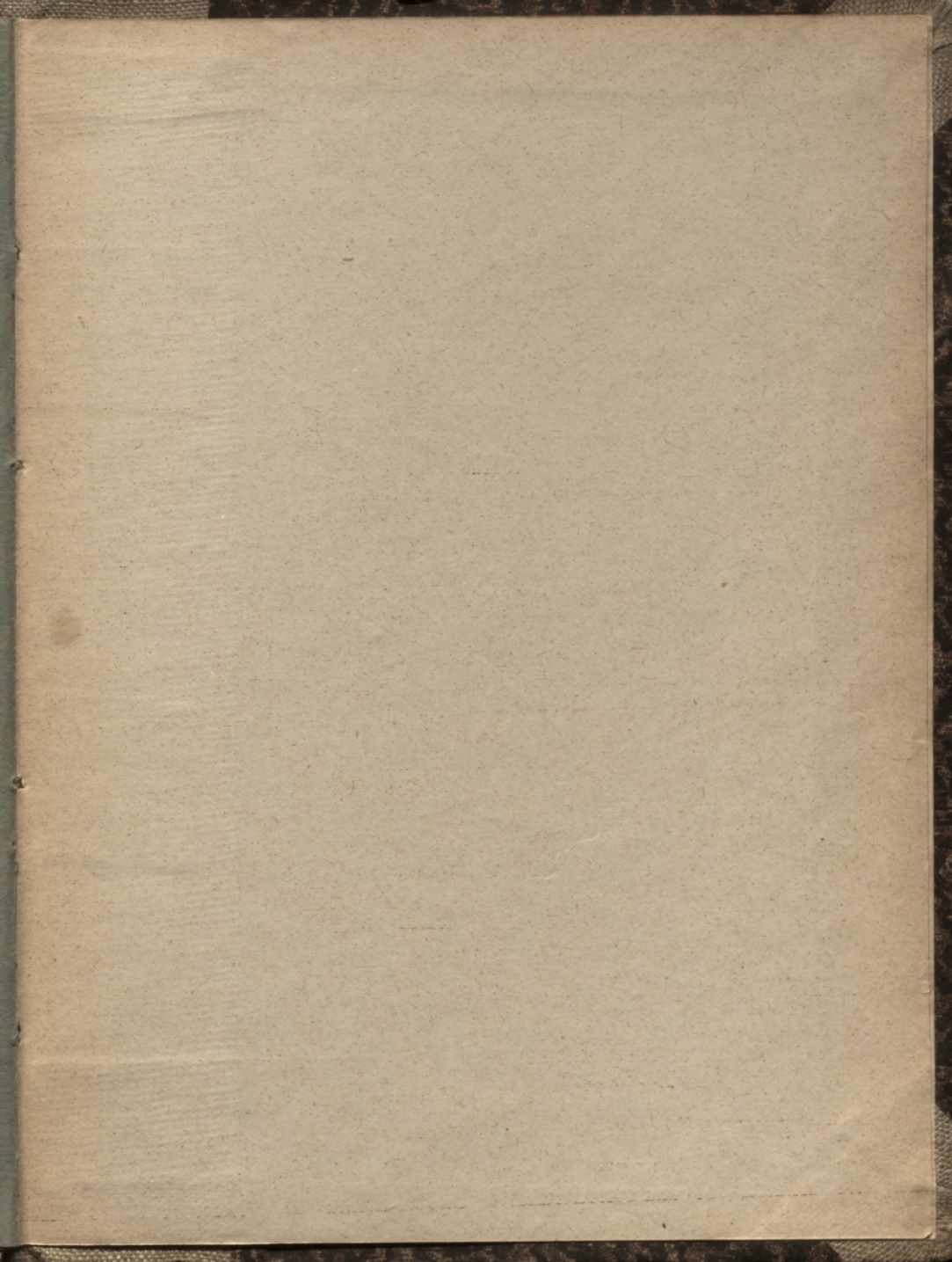
53888

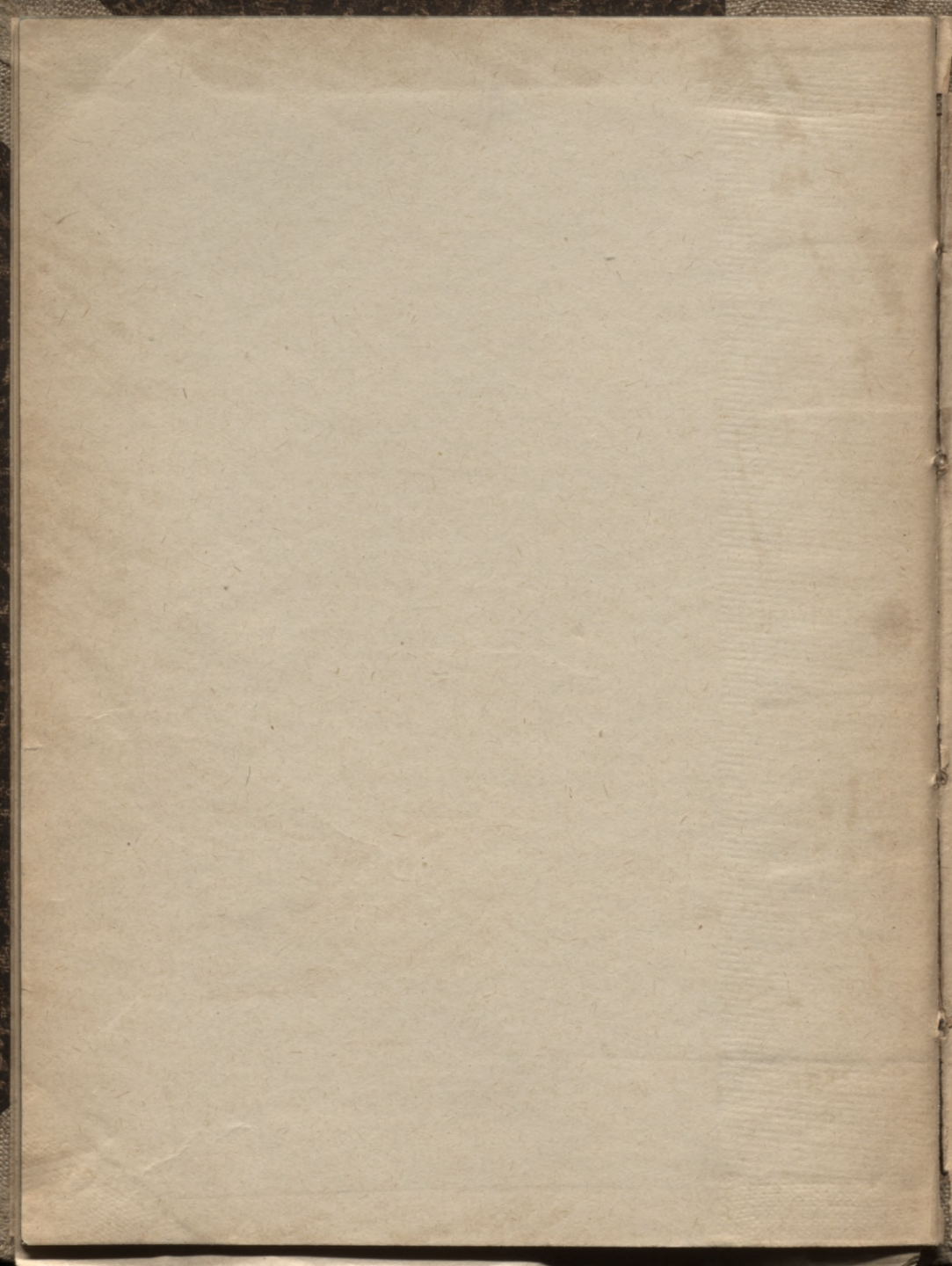

53888

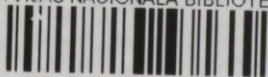
10. OKT. 1936

050

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069198